

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Onvoldoende waarborgen in het kader van nationale veiligheid

van Eijk, N.; Dommering, E.

Publication date

2015

Document Version

Final published version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

van Eijk, N., & Dommering, E. (2015). Onvoldoende waarborgen in het kader van nationale veiligheid. Web publication or website, NJB. <https://www.njb.nl/blogs/onvoldoende-waarborgen-in-het-kader-van-nationale-veiligheid/>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Onvoldoende waarborgen in het kader van nationale veiligheid

In Nederland is tot dusver in het politieke debat over het noodzakelijke onafhankelijke toezicht op de inlichtingen en veiligheidsdiensten het Europese recht genegeerd of verkeerd uitgelegd. Met het Europese recht bedoelen wij zowel het EU Handvest als het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Dat is op grond van meerdere rechterlijke uitspraken niet langer mogelijk.

Op 6 oktober 2015 besliste het Europese Hof in Luxemburg op basis van het EU Handvest dat op het verzamelen en verwerken van persoonsgegevens altijd onafhankelijk toezicht nodig is (de [Schrems-zaak](#), C362/14). Aangezien dit er in de VS volgens het Hof niet is, is dat land niet langer een 'safe harbor' voor de uitwisseling van persoonsgegevens. De algemene betekenis van deze uitspraak is dat buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten in Nederland of hun eigen land niet langer toegang kunnen krijgen tot persoonsgegevens van Nederlandse/Europese burgers als dat onafhankelijke toezicht niet is verzekerd.

Op 28 oktober deed het Hof in Den Haag een tweede belangrijke uitspraak op grond van het Europees Verdrag voor de Mensenrechten ([ECLI:NL:GHDHA:2015:2881](#)). Het hof bevestigde een eerdere uitspraak van de rechtbank dat de AIVD en MIVD (de Nederlandse veiligheidsdiensten) geen gesprekken van advocaten mogen aftappen zonder afdoende onafhankelijk toezicht. Het Hof stelt bovendien dat er in dit opzicht geen verschillen horen te zijn tussen journalisten – of anderen met een zogenaamd verschoningsrecht – en gewone burgers. Het Nederlandse toezichtmodel voldoet, aldus het Hof, niet: de Commissie voor Toezicht op de Inlichtingen en Veiligheidsdiensten (CTIVD) kan alleen achteraf rapporteren en kan bijvoorbeeld het aftappen niet beëindigen. In beginsel moet er sprake zijn van voorafgaand toezicht. De rechter laat zich bij zijn oordeelsvorming leiden door vele uitspraken die eerder zijn gedaan door het Europese Hof voor de Rechten van de Mens.

Tenslotte heeft het Hof in Straatsburg op 4 december alle eerder gedefinieerde beginselen nog eens helder op een rijtje gezet en op onderdelen aangescherpt.¹ In de zaak *Zakharov vs. Russia* (appl. no. [47143/06](#)) veroordeelt het hof de af luister en surveillance praktijken in Rusland. Opnieuw maakt het hof duidelijk dat in beginsel onafhankelijk en voorafgaand toezicht de norm moet zijn en te nemen surveillance maatregelen getoetst moeten worden op hun proportionaliteit.

De consequenties van deze uitspraken zijn verstrekkend.

In beginsel is iedere vorm van uitwisseling van data tussen Nederland en enig ander land onrechtmatig geworden wanneer er geen onafhankelijk toezicht is en niet gewaarborgd is dat er beperkingen zijn bij de toegang tot die informatie en de verwerking ervan. Omdat in diverse landen onafhankelijk toezicht op

NAVIGATOR
Sneller tot essentie.

Lees en doorzoek het NJB online in Navigator

Inloggen »

Meest gelezen

Somalische piraterij

In een poging een bijdrage te leveren aan veilig scheepvaartverkeer en de discussie over de inzet van gewapende beveiliging op schepen onderzoekt Wouter Klijnsooan aan de hand van de criminologische Situational Crime Prevention benadering welke anti-piraterijmaatregelen de meeste potentie hebben.

Kan de asielopvang niet wat soberder?

De toestroom van vluchtelingen brengt de regeringspartijen ertoe plannen te maken om de rechten op huisvesting van deze

nationale veiligheidsdiensten ontbreekt of gebrekkig is, zeker wanneer het gaat om data van buitenlanders, is uitwisseling van de data met die landen – inclusief EU lidstaten – niet langer rechtmatig. Verzoeken tot data-uitwisseling met de betreffende landen dienen te worden afgewezen, onderling uitwisselen van data tussen veiligheidsdiensten van de landen is een *no-go* geworden.

Met de uitspraken in de hand kan in het buitenland voortaan worden gesteld dat voor de uitwisseling met, maar ook voor de opslag in Nederland van data het toezicht niet voldoet en niet met onvoldoende waarborgen is omkleed. Nederlandse datacenters verliezen daarmee hun aantrekkelijkheid dan wel worden geconfronteerd met een nieuw en ernstig gevaar. In een ‘datacenter-war’ tussen Europa en de Verenigde Staten zouden beide partijen kunnen claimen dat er over en weer onvoldoende zekerheden zijn en daarmee iedere vorm van data-uitwisseling dient te worden beëindigd. Luchtvaartmaatschappijen moeten internationale vluchten staken omdat geen passagiergegevens meer mogen worden uitgewisseld. Veiligheidsdiensten worden verregaand beperkt in de uitoefening van hun taak.

Of zo'n doemscenario zich zal gaan voordoen is niet te voorspellen. Wel is duidelijk dat de uitspraken op nationaal en Europees niveau nageleefd moeten worden en belangenorganisaties dat ook zullen gaan eisen (er zitten al nieuwe procedures in het vat).

Het voorliggende voorontwerp tot aanpassing van de wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (WIV) zal drastisch moeten worden herzien. Dit voorstel kent wel toezicht, maar de regeling in het ontwerp voldoet niet aan de criteria voor onafhankelijk toezicht die in de uitspraken van de Europese rechters en het Haagse Hof zijn geformuleerd. Ook zal in lijn met de uitspraken een afdoende proportionaliteitstoetsing moeten worden ingericht.

Het hof in Den Haag geeft overigens nog een interessante handreiking om snel uit de ontstane impasse te komen. Het Hof acht nieuwe wetgeving zeer wenselijk, maar geeft ook voor de korte termijn een oplossing. Als overbruggingsmaatregel zou, in afwachting van definitieve wetgeving, kunnen worden volstaan met aanpassingen van het beleid. Dit zou ruimte kunnen bieden om alvast een tijdelijke vorm van onafhankelijk toezicht in te stellen en praktijken die niet passen bij de noodzakelijke waarborgen te beëindigen.

Zo zouden de ministers van Binnenlandse zaken en Defensie voorgenomen maatregelen eerst kunnen voorleggen aan de CTIVD. Goedgekeurde maatregelen kunnen worden ingezet, afgewezen maatregelen zijn onderwerp van beroep of arbitrage. In uitzonderlijke situaties kan een maatregel al worden ingezet maar dient deze zo snel mogelijk achteraf getoetst te worden.

Prof.dr. Nico van Eijk

Prof. mr. Egbert Dommering

Instituut voor Informatierecht (IViR, Universiteit van Amsterdam)

Bron afbeelding: [Julie anne Johnson](#)

1. Zie hierover: S.J. Eskens, mr. O.L. van Daalen, prof. dr. N.A.N.M. van Eijk, *Ten standards for oversight and transparency of national intelligence services*, <http://ivir.nl/publicaties/download/1591>

Informatierecht

Inlichtingen- En Veiligheidsdiensten

Naam auteur: Nico van Eijk

Geschreven op: 9 december 2015

Naam auteur: Egbert Dommering

Geschreven op: 9 december 2015

groep te versoberen. De VVD wil ook het recht op sociale zekerheid inperken. Wat kan en mag er op dat gebied internationaal- en Europeesrechtelijk?

Revolutie in het aansprakelijkheidsrecht?

Werkgeversaansprakelijkheid voor arbeidsongevallen en beroepsziekten is niet zo'n succesnummer als het soms lijkt. Asscher zou beter zijn energie kunnen steken in de directe verzekering.

Revolutie in het aansprakelijkheidsrecht?

Vooraf Ton Hartlief:

Werkgeversaansprakelijkheid voor arbeidsongevallen en beroepsziekten is niet zo'n succesnummer als het soms lijkt. Voor een oplossing voor de reële problemen waarvoor slachtoffers van beroepsziekten zich gesteld zien moet niet in het aansprakelijkheidsrecht worden gezocht maar in de directe verzekering.

Agenda

Normalisering rechtspositie ambtenaren en de Wwz

15 maart 2016

Middelenvereiste en intrekking verblijfsvergunning

15 maart 2016

De juridische dimensie van vluchtelingen en migratie

16 maart 2016

Het wetsvoorstel: Kwaliteitsborging

16 maart 2016

VMR Actualiteitenmiddag

17 maart 2016

Vluchtelingen en Europa: een crisis of een kans?

17 maart 2016

Het Auteurscontractenrecht, een lust of een last

17 maart 2016

Hoge asielinstroom: gevolgen voor de rechtspraktijk

17 maart 2016

[Alle evenementen »](#)